

FELLES KVALITETSSYSTEM UNIVERSITETSMUSEENE

Retningslinjer for prøvetaking og vitenskapelig analyse av kulturhistorisk materiale i universitetsmuseenes samlinger

Dokumentet omhandler rutiner og prosedyrer knyttet til søknader om prøvetaking og vitenskapelig analyse av materiale i universitetsmuseenes samlinger. Rutinene er basert på forvaltningsmuseenes felles retningslinjer for analyser av vitenskapelig kildemateriale.

Retningslinjene omfatter også destruktive analyser som utføres i forbindelse med arkeologiske undersøkelser og etterarbeid.

Søknader behandles internt ved de fem kulturhistoriske universitetsmuseene, av samlingsansvarlig eller et eget analyseutvalg. Museene plikter å sørge for at allment anerkjente forskningsetiske prinsipper er ivarettatt i vurderingen av søknader. I tillegg til en avveining mellom bevaringshensyn og kunnskapsbehov skal aspekter som gjennomførbarhet, etterprøvnbarhet og likebehandling vurderes.

Forskningsetikk

Søknader om analyse skal følge allment aksepterte forskningsetiske retningslinjer. Søker er selv ansvarlig for å sette seg inn i de forskningsetiske retningslinjene.

Se: <https://www.forskningsetikk.no/>.

I forbindelse med analyse av humant materiale må det vises særlig aktsomhet. For søknader som involverer analyse av menneskebein, bør søker sette seg inn i retningslinjene til Skjelettutvalget, som er underlagt Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) . Se: <https://www.forskningsetikk.no/om-oss/komiteer-og-utvalg/skjelettutvalget/>.

Samisk materiale kan være søknadspliktig hos Sametinget. Se:

<https://www.sametinget.no/Tjenester/Miljoe-areal-og-kulturvern#section-Kulturminner>.

Hva er søknadspliktig?

I utgangspunktet gjelder retningslinjene alle typer materiale og gjenstander i universitetsmuseenes samlinger. Dette omfatter arkeologiske, numismatiske, samiske, osteologiske og paleobotaniske samlinger som er omfattet av kulturminneloven. Se: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50>. Men det kan også gjelde annet etnografisk og kulturhistorisk materiale i museenes samlinger.

Alle destruktive analyser, dvs. analysemetoder som innebærer uttak av materiale eller fare for forringelse av materiale, er søknadspliktige. Noen såkalt ikke-destruktive analysemetoder kan også være søknadspliktige. Eksempler er xrf, røntgen, spektroskopi, mikrosonde og laser. Ved tvil bør analyseutvalg eller samlingsansvarlig ved det respektive museum konsulteres.

Hvem kan søke?

Søker må oppgi sin institusjonstilknytning. I tilfeller hvor f.eks. prøvetaking/analyse skal utføres i forbindelse med en students forskningsprosjekt, skal studentens veileder, eller en annen fast ansatt

ved institusjonen, stå oppført som søker i søknadsskjema. Dersom søker er uten formell institusjonstilknytning, bør ansvar for innlevering av data forankres hos laboratoriet som skal gjennomføre analysen.

Særskilte retningslinjer for analyse av dyrebein

For analyse av dyrebeinsmateriale som er deponert i De osteologiske samlingene ved Universitetsmuseet i Bergen (UM), er det særskilte prosedyrer. Søknaden blir behandlet både i prøveutvalget ved UM og ved forvaltningsmuseet. Det må derfor beregnes noe lengre behandlingstid.

Museumsutvalget i Universitets- og høyskolerådet har vedtatt følgende prosedyrer for prøvetaking/analyse av zooarkeologisk materiale:

- Søknader om analyse av dyrebein stiles til UM, og UM sender kopi til forvaltningsmuseet
- Det er forvaltningsmuseet som avgjør om tillatelse til prøvetaking skal innvilges eller avslås
- UMs prøvetakingsutvalg vurderer søknaden og fatter et begrunnet vedtak, som oversendes forvaltningsmuseet
- Forvaltningsmuseet gir snarest mulig beskjed til UM om sin tilslutning eller ev. merknader til vurderingen
- UM gir beskjed til søker om vedtaket og bistår ved prøvetaking og analyse
- Resultater oversendes både UM og forvaltningsmuseet, i henhold til gjeldende retningslinjer

Særskilte retningslinjer for analyse av humant skjelettmateriale

For analyse av humant skjelettmateriale er det særskilte anbefalinger. Det må beregnes noe lengre behandlingstid.

- Forskere som søker om prøvetaking og analyse anbefales å først be «Skjelettutvalget» om en forskningsetisk vurdering av prosjektet
- Søknad sendes gjeldende forvaltningsmuseum med utfylt skjema og prosjektbeskrivelse, samt andre relevante dokumenter, eksempelvis «Skjelettutvalgets» uttalelse
Forvaltningsmuseet behandler søknaden i analyseutvalg/samlingsansvarlig og fatter et begrunnet vedtak.

For analyse av humant skjelettmateriale som er deponert fra forvaltningsmuseene i De Schreinerske Samlinger ved Universitetet i Oslo (UiO), er det egne prosedyrer (jf. Retningslinjer for bruk og forvaltning av menneskelige levninger ved De Schreinerske Samlinger, Institutt for medisinske basalfag: <https://www.med.uio.no/imb/forskning/om/schreinerske-samlinger/>). Det må beregnes noe lengre behandlingstid.

- Søknad rettes til Institutt for medisinske basalfag (UiO), som vurderer søknaden i samråd med forvaltningsmuseet
- Det er forvaltningsmuseet som avgjør om tillatelse til prøvetaking skal innvilges eller avslås
- Dersom det er tvil om hvor materialet befinner seg, kontaktes forvaltningsmuseet, som kan videresende søknaden
- Prøvetaking foregår i De Schreinerske Samlinger, alternativt tas deler av skjelettet til et analyselaboratorium som foretar prøvetakingen

- Restmateriale returneres til De Schreinerske Samlinger
- Resultater oversendes både De Schreinerske Samlinger og forvaltningsmuseet i henhold til gjeldende retningslinjer

Utførsel av materiale

Dersom det er særskilte forhold som tilsier at det er nødvendig å sende gjenstander til en annen institusjon for prøvetaking/analyse, gjøres det en vurdering av det enkelte tilfellet. Etter at analysedelen av søknaden er vurdert og vilkår innarbeidet, behandles søknaden som en utlånsak etter gjeldende regelverk.

Dersom gjenstander skal fraktes ut av landet for analyse, må det søkes om eksporttillatelse. Dette gjelder alle arkeologiske gjenstander, inkludert mynter, og samiske gjenstander og skipsfunn eldre enn 100 år, samt andre gjenstander spesifikt omtalt i kulturminneloven.

Kulturhistorisk museum er nasjonal vedtaksinstitusjon for eksportsøknader. Søknadsskjema finnes her: <http://www.khm.uio.no/om/forvaltning-av-kulturminner/import-eksport/>

Særskilte retningslinjer for arkeologiske utgravningsprosjekter

Visse analyser som gjennomføres av forvaltnings- og forskningsprosjekter i felt eller i forbindelse med etterarbeidet, er ikke søknadspliktige. I disse tilfellene er det prosjektleder som tar avgjørelse om analyse. Dette gjelder alt materiale som samles inn som naturvitenskapelig prøvemateriale med formål om å bestemme, identifisere, datere og tolke lokaliteten, kulturlag og funn innenfor rammene av prosjektplanen (eksempelvis trekull, jordprøver, paleobotanisk og osteologisk materiale) samt artefakter som utgjør et massemateriale.

Prøveuttak som medfører destruktive inngrep i artefakter eller humant skjelettmateriale (eller avleiret materiale på denne typen objekter), skal omsøkes og godkjennes. Ved tvil bør analyseutvalget eller samlingsansvarlig ved det respektive museum konsulteres.

Særskilte retningslinjer for forsknings- og konserveringsprosjekter

For forskningsprosjekter hvor det planlegges omfattende prøvetaking og/eller analyse, skal det allerede i søknadsfasen foreligge en intensjonsavtale mellom gjeldende museum og prosjektet om ønsket bruk av museets samlinger og ressurser. Det bør i denne forbindelse utformes en prøvetakingsplan. Formell søknad om prøvetaking/analyse sendes forvaltningsmuseet ved oppstart av prosjektet.

Ved konserveringsarbeider, utført ved det respektive museum, er det ikke nødvendig å søke om tillatelse til analyser som tas med formål om å vurdere konkrete bevaringstiltak. Prøvetaking dokumenteres i analysemodulen (Gjenstandsbasen, UniMus) og arkiv etter gjeldende retningslinjer ved museet. Ved omfattende prøvetaking/analyse skal det utarbeides en prøvetakingsplan. Denne skal kvalitetssikres og legges fram for analyseutvalget.

Søknaden

Utfylt søknadsskjema sendes det respektive museum i god tid før prøvetaking/analyse ønskes gjennomført. [Lenke til søknadsskjema/-er.]

Det må defineres klart hva som skal analyseres, hvordan og hvorfor. Alle sentrale opplysninger må framgå tydelig av det utfylte søknadskjemaet. Ev. prosjektbeskrivelse og finansieringsplan skal legges ved.

Søknader skal inneholde:

- En vurdering av analyseresultatenes relevans for den vitenskapelige problemstillingen
- En liste over hvilke objekter det ønskes tilgang til
- Antall prøver, samt prøvenes størrelse/vekt/volum og ev. andre karakteristika
- En beskrivelse av hvilke analyser og analysemetoder som skal benyttes
- Spesifisering av hvem som skal utføre prøvetakingen, og om det ev. forventes at museets personale skal bistå
- Spesifisering av hvem som skal utføre analysen og i hvilket laboratorium

Ta kontakt med det respektive museum for å undersøke om materialet er tilgjengelig for analyse. Er du i tvil om analysemetoden er søknadspiktig, ta kontakt med det respektive museum.

Klausulering

Analysedata/rådata kan om ønskelig klausuleres inntil prosjektet er avsluttet og i maksimalt 5 år etter at tillatelse er gitt. Ev. klausulering av resultater skal være avtalt på forhånd og skal ha en definert tidsavgrensning.

Retur av analyseresultater og rapport

Prøvetaking/analyse må i utgangspunktet være gjennomført innen ett år fra tillatelse er gitt, med mindre annet er avtalt. Dersom betingelsene ikke kan overholdes, må søker kontakte forvaltningsmuseet for å inngå en ny avtale.

Søker har selv ansvar for at analyseresultater og rapport (med fotodokumentasjon) returneres til forvaltningsmuseet. Resultater skal returneres i henhold til de frister som er gitt i tillatelsen. Manglende retur av resultater vil medføre avslag på framtidige analysesøknader fra gjeldende aktør og eventuelt aktørens institusjon. Forvaltningsmuseet legger resultatene inn i gjenstandsbasen/analysemodulen. Dersom ikke annet er avtalt, legger interne søkere selv resultatene inn i gjenstandsbasen og analysemodulen.